

KADINLAR “ÖZGÜR”DÜR..

Şubemizin de ev sahipliği yaptığı Özgür Tiyatro Kadın Okumaları hakkında konuşmak üzere, Özgür Tiyatro’dan iki kadın arkadaşımızla birlikteyiz. Kadına ve Kadın Okumaları’na dair sohbetimiz içten ve sıcak. Dostluklarından çok şey öğrendiğim bu arkadaşlarımla söyleşmek güzel. Bu söyleşiyi “uygun bir dille ve makul uzunlukta” kaleme almaksa zor...

Emel AKPINAR

Elektrik ve Elektronik Mühendisi
EMO Ankara Şubesi Kadın Komisyonu Üyesi
emel_akpinar@yahoo.com

Bize kısaca kendinizi tanıtır mısınız?

EDA ÖZYURT KILINÇ: Eda Özyurt Kılınç, feministim. Geçen sene Şubat’ta Özgür Tiyatro’ya girdim ve kadın oyunları çıktı karşımıza. Ayrıca Uçan Süpürge’de çalışıyorum; Çocuk Gelinler Projesi’nde.

DENİZ ERDEM: Arkeoloğum, doktora yapıyorum, sosyalistim. 3 yıldır Özgür Tiyatro’dayım. Her kadın biraz feminist; ama ben kimlik olarak sosyalist olduğumu vurgulamayı tercih ediyorum. Bu “öteki” probleminin de sosyalist bakış açısıyla ele alınması gerektiğini düşünüyorum. Kadının kurtuluşu sosyalizmde demiyorum tabii.

Kadın okumalarının geçmişi nedir, nereden yola çıktınız?

DENİZ: Çeşitli konularda Özgür Tiyatro söyleşileri yapıyoruz; sonrasında da konuyla ilgili bir sahneleme. Kadın söyleşi için de “kadın şiirleri mi okusak?” diyorduk. Fakat kadın şiirleri “kadın çiçektir, koparmayın” gibiydi. “Oyun okusak?” dedik; araştırmaya başladık. Dario Fo’nun oyunları bize çok hitap etti. Seçtiğimiz oyunlarla kadın meselesinin bir kaç farklı noktasına temas edebiliyoruz.

EDA: Bu arada sadece Dario Fo değil, Franca Rame de önemlidir. Hatta tecavüz oyunu aslında onun yaşadığı olayın oyunlaştırılmasıdır.

DENİZ: Tiyatroda bir kadın oyunu yapmayı istedik. Eda’nın da gelişiyle hem kadın sayımız arttı, hem de feminist hikâyeyi konuşur hamle geldi. Benim de yüksek lisans tezim toplumsal cinsiyet ile ilgiliydi. “Kadının kendi bedeniyle, cinselliğiyle barışması üzerinden kurgulayalım, sonuçta bir oyun çıkaralım” dedik: Meseleye nasıl bakıyoruz? Nerde tanımlıyoruz kendimizi?

EDA: Ondan önce bir film izledik nasıl bakalım meseleye diye. Deniz bir sunum yaptı.

DENİZ: Tezim taş çağında sosyal yapıydı, ama ister istemez konu oraya kaydı. Ciddi bir cinsiyet farklılaşması oluşmuş ve ardından sosyal farklılaşma kurulmuş. O anaerkil dediğimiz toplum düzeninin asla olmadığı ortaya çıktı. Kadın neden ikinci plana düşmüş, “öteki” olmuş... Tartışmak için iyi bir başlangıç noktası oldu. Sonra Eda bize feminist teoriyi ve alt dallarını anlattı. Mesela ben feminist tanımlamasından uzak duruyordum. Hep “liberal feminist”lerle karşılaştığım için belki de... Marksist feministler, sosyalist feministler, liberal feministler, kültürel feministler varmış. Bir noktaya dâhil

olabileceğimi anladım. Çok kötü bir kavram değil bu.

EDA: Ben de başlangıçta “feminist” denmesinden biraz rahatsızdım. Beni sınırladığını düşünüyordum. Fakat okudukça, alt fraksiyonlarından haberdar oldukça, çok “birleştirici ve yatay örgütlenen” bir şey olduğunu gördüm. Şu anda çok rahat feminist diyebiliyorum ve aynı zamanda kendimi de sınırlamıyorum.

DENİZ: Eda’ya hep “Evlisin de neden feministsin ki?” diyorlarmış. Evlenemeyen ya da çirkin kadın feminist olur fikri var yüzeyde. Bu özellikle yaratılmış bir algı, feminizmin peşinden çok gitme diye. Feminist ne: Erkek düşmanı! Genelde de yaşadığımız fiziksel değil, psikolojik şiddet oluyor. Dövemez bizi babamız, sevgilimiz her kimse. Kendi ayaklarımızın üzerinde duruyoruz. Psikolojik şiddet öyle değil. Algılamadan, çok uzun süre maruz kalıyorsun. Belki sevgilin “bunu giyme” demiyor; ama mini etek giydiğinde sana bakanlara şöyle bir göz ucuyla baktıysa, son derece sembolik bir mesaj vermiş oluyor. “O eteği giydiğinde huzursuz oluyorum” diyor. Evdeyken daha korkunç oluyordur eminim.

EDA: Sadece beraber olduğun erkekler de değil, kocanın ya da erkek arkadaşının arkadaşı da üzerinde baskı kurmaya başlıyor.

Ashnda bunu sadece erkekler değil, kadımlar da yapıyor.

DENİZ: Muhtemelen gıpta etmekle ilgili... O da kınadığı şeyin aynısını yapmak istiyor aslında; ama çevresi ve yaşam tarzı buna izin vermiyor. Dolayısıyla “Ben yapamadım, o da yapamasın” diyebiliyor.

EDA: Direkt şöyle bir örnek veriyim: Birkaç yıl önce, Facebook’ta “ikinci el kız istemiyoruz” diye bir grup açılmıştı. Sayfayı açan bir kadın “Ben bu yaşma kadar bakire kaldım; ama bakire olmayan birçok kadın etrafımdaki erkekleri aldılar. Ben şimdi erkek bulamıyorum.” diyor. Altındaki yorumlara baktığımızda, kimi “Evet ben de istemiyorum” diyor. İçlerinden “görece eğitilmiş” olarak tanımlayabileceğimiz bir erkek diyor ki “Eğitimsiz kadınların bakire olması gerekir; fakat üniversite mezunu ve çok akıllıysa bakire olmayabilir” Erkeklerde böyle bir ölçüt aranmıyor tabii...

DENİZ: Kadın, erkeğe itiraz etmediği ve onu zorlamadığı sürece istediğini yapabilir. Yani güzel olabilir, çirkin olabilir eğitilmiş / eğitimsiz olabilir; yeter ki sözünden çıkmasın. O

zaman erkek geçmişle pek ilgilenmiyor. Kadını “tövbe edip” gelmiş kabul ediyor.

Kadın konusuna kafa yoran ya da sosyalist, entelektüel, aydın vb. kimliğiyle var olan erkeklerin bile bu psikolojik şiddete katıldıklarını görüyoruz. Hangi sosyo-ekonomik düzeyde, hangi politik görüşte olursa olsun, erkeğin kafasında kadın daha çok cinselliğiyle ve bedeniyile var diyebilir miyiz?

DENİZ: Evet. İletişim kurulabilecek “en düzgün” alternatiflerden bu sembolik şiddeti görmek ise çok daha yıkıcı. Çünkü gidecek başka yer yok. Yine de, her halükarda, erkek kadından “itaat” bekliyor.

İşte bu noktada, kadın sorununu yaratanın “güç ve iktidar” kavramı olduğuna mı geliyoruz?

EDA: Benim kocam ilk günden başlamıştı. Bacağımın bir kısmı görünüyordu oturduğum otobüste. Bacağımı kapattı. Daha bir saat olmuştu birlikte olmaya karar vereli. Ben de inadına açtım, eskisi gibi yaptım.

DENİZ: Kapatmasına bir şey demese, ikinci adım “bu eteği giyme” demek olacak.

Bu kadar basit mi peki? Bırakıp gitme şansına sahip olmayan kadınlar da var. Onlar “inadına” yapabilir mi?

EDA: Demek istediğim, var olmak için, kendi varlığını devam ettirmek için bir şekilde devam etmek zorundasın. Fakat işte bu sistem buna izin vermiyor. Herkes o kadar şanslı değil.

Bir de, yaşamını aile ilişkileri ve ev içindeki görünmez emeğiyle tanımlayan kadınların kötü bir hayat sürdüğünü ve onları çekip çıkarmamız gerektiğini düşünen feministler var. Bu “üstten” bir yaklaşım değil mi?

DENİZ: ABD'nin Irak'a demokrasi götürmesi gibi... Sor bakalım, Irak o demokrasiyi istiyor mu acaba? Annem ÇYDD gönüllüsü olarak gecekondulardaki çocuklara okuma yazma dersi veriyordu. Bir yandan da biyologdu, ufak tefek hijyen bilgileri veriyordu. “Ben orada kadınlara kocanıza karşı çıkan diyemem. Çünkü bunu yaptığın zaman alternatifini vermek zorundasın.” demişti. Verdin gazı, çıktı kadın sonra ne yapacaksın?

EDA: Kadına alternatif sunamayacaksın bu kadar bilinç vermenin de bir gereği yok. Sistem onun mutlu olabileceği şekilde düşünmemişse...

DENİZ: Ne oluyor sonra, erkek kadını sokak ortasında bıçaklıyor.

İçinde bulunduğumuz sistem kadını korumuyor zaten. Şikâyetler dikkate alınmıyor, alınsa bile koruma altındaki birçok kadın hayatını kaybediyor. Emniyet de bakanlık da gerekli önlemleri almıyor.

EDA: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı eşini döven erkeklerin psikolojik açıdan hasta olduklarını varsayarak, onlara psikolojik destek verme çalışması yapıyor. Gaziantep'te şiddet ile ilgili bir toplantıda konuya ilişkin şöyle bir soru geldi: “Madem bu adam hasta, neden gidip patronunun değil de karısının kafasına bardak atıyor?”

DENİZ: Cezalandırılmayacağını bildiği için.

Yani “kadına yönelik şiddet” konusu “şiddet” olarak ele alınmamalı, kendi özelinde incelenmeli. Ne dersiniz?

EDA: Neden erkek karısını dövüyor, başkasını değil? Sistemin kendisini irdelemek gerekiyor.

DENİZ: Kadın problemi sadece şiddetten ibaret değil. Kadın oyunlarını seçerken bunu da gözettilik. Medea diye bir oyun var. Medea yaşlanınca kocası onu terk edip genç bir kadınla evleniyor. Diğer kadınlar Medea'ya “Sen yaşlanınca pörsürsün, şişersin, eskirsin. Erkek öyle mi? O güçlenir.” diyorlar. Kadın sadece cinsellik beklemediği, başka şeyler de aradığı için genç bir erkeğe gidemiyor. Toplumsal etkileri de var kuşkusuz. İşyerinde mobbingi bambaşka yaşıyoruz. Kadın en iyi ihtimalle başkan yardımcısı olur, başkanlık çok zor. Nerede olursa olsun kadın, kadın olmanın bedelini kendi sınıfının şartlarına göre ödüyor.

Kadın okumalarına dönmüşken, ele aldığımız metinlerde sizi en çok etkileyen hangisi oldu.

EDA: Hepimizin en çok etkilendiği tecavüzdü; çünkü onu canlandırıyoruz. Fakat politik olarak en güzeli Medea'dır. En çok etkilendiğim bölümde “Çocuklarımı öldürmeliyim” der. Mevzu aslında öldürmek değil; sorumluluğundan doğru edilmiş bir laftır.

DENİZ: Şöyle bir söz var metinde: “Özgür olabilmek için, yaşayabilmek için çocuklarımı öldürmem lazım. Kanımı, etimi, canımı öldürmem lazım.” Çocuklarını öldürüyor. En sonunda da “Evet şimdi ben de ölüyorum; ama yeni bir kadın doğurmak için ölüyorum” diyor.

Bu biraz “gecikmiş kürtaj” gibi... Anladığım kadarıyla, Medea'da erkek bir bedel ödemek zorunda kalmıyor. Peki, toplumun kullandığı cinsiyetçi küfürler, ya da daha doğrusu, küfürlerin çok büyük

bir bölümünün cinsiyetçi ve bel altı olması konusunda ne düşünüyorsunuz?

DENİZ: Ben rahatsız etmek için özellikle kullanıyorum o sözleri. Ancak, sevişmek normal şartlarda mutluluk verici bir eylemken, niye bunu küfür haline getirip kendi cinselliğimizden kendimizi soğutuyoruz diye de soruyorum.

Erkekler küfreden kadınlara tahammül edemiyorlar. Aslında galiba erkeklikle özdeşleştirdikleri başka bazı eylemleri çekinmeden, kendileri gibi gerçekleştirebilen kadınlardan rahatsız oluyorlar. Örneğin gece sokakta olabilmek, son dönemde 8 Mart'ların en sevdiğim sloganı...

DENİZ: Toplum git gide tutuculaşiyor. Üniversitedeyken gece 1'de-2'de Sakarya'da yürür, rahatsız da olmazdım. Şimdi çok rahatsız oluyorum. Tecavüzü oynarken bir arkadaşım "Niye tecavüz bu kadar zor?" diye sorduğunda "Rızam olmadan birinin orda bedenime dokunması" demiştim. Bana sahip olduğunu düşünüyor. Kontrolün elinden alınması çok acıklı bir şey.

Aslında, herhangi bir konuda rızam olmadan üzerinde hak iddia edilmesi bir "tecavüz"dür diyebilir miyiz?

DENİZ: Tecavüze her alanda maruz kalıyoruz, çocukluktan itibaren. Anaokulunda en yakın arkadaşım erkekti. Doğum günü kutlamalarında da en iyi arkadaşını yanına oturtursun. Kreş müdürü beni kaldırmıştı Ahmet'in yanından. Bu nasıl içimde kalmış. Kız çocuğusun, kavga etmemen lazım, yazın güzel olmalı, temiz olmalısın...

Eğitim sistemi buna göre şekillenmiş. Erkekler atölyede iş teknik yaparken, biz ev ekonomisinde dikiş dikerdik.

EDA: Ortaokulda nöbetçiyim, öğretmenler odasında çaydanlık var, onu yıkıyorum. Fen bilgisi öğretmenim geldi. "Eda kızım, bu senin eline niye yakışmıyor?" dedi. O zaman bir şey diyemedim; ama şimdi olsa bir sürü laf ederdim.

Çocukluktan itibaren kadına birey olma alanı bırakılmıyor. Kent yaşamında da bunun yansımalarını görüyoruz.

EDA: Çocuk ve kadın yaşamına yönelik bir sürü zorluk var çevremizde. Bebek arabasıyla gidebileceğimiz yerler yok. Kadın dostu kentler yok. "Kadın dostu" tanımından anlaşılan, sadece sokak lambaları.

DENİZ: Bir arkadaşım alay ederek anlatmıştı, Şişli'de kaldırım taşlarını değiştirmişler. Çünkü topuklu ayakkabı ile yürüyemiyorlarmış. Bence çok doğru bir uygulama. Bunlar aslında planlı programlı işler. Kadının sosyal hayattan koparılması için yapılan şeyler.

Peki partilerdeki ya da emek ve demokrasi örgütlerindeki kadın çalışmalarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

DENİZ: Bu örgütlerin kadın kollarının olması bana çok aşağılayıcı geliyor. Kadınlar için ayrı bir örgütlenme biçimi var, erkekler için yok.

EDA: Çünkü örgütü erkekler yönetiyorlar. Kadınların da söz sahibi olması gerekiyor. Bu sağlanırsa zaten kadın komisyonuna ihtiyaç kalmayacaktır. Kadın ile erkeğin beraber tartışıp üretebileceği bir ortam sağlanacaktır. Fakat 5 kadın 100 erkek varsa, problem zaten budur. Ancak meslek örgütlerine bakarsak, mesela Elektrik Mühendisi kadın çok azdır. Onları örgütleyebilmek, karar mercii olabilmek, o

kadınların tartışılmasını sağlamak kadın örgütlenmesine ihtiyaç da olabilir.

Söleşimizi bitirirken 8 Mart'a dair neler söylemek istersiniz?

EDA: 8 Mart kadınların sokağa çıktığı, eylem yaptığı bir gün. Yıl içinde kendimi en mutlu hissettiğim gün 8 Mart oluyor. Bir anda kadın devrimi yapmış gibi hissediyorsun. Öyle olmadığı çok baki; ama arkana baktığında kocaman bir kadın kitlesi görüyorsun.

Herkes seninle aynı düşünüyor. Arkamda bir mor kitle gördüğümde inanılmaz mutlu oluyorum. 1-2 sene önce 8 Mart'ta diz boyu kar yağmıştı. Akşam dışarı çıkacağız; ama kar bizi korkutuyor... Gitmek için bir sürü çaba göstermiştik. Yüksel Caddesi'nde arkadaşlarla birleştiğimiz anın mutluluğunu hiçbir şeyle değiştirmem. Umarım gittikçe daha da kalabalıklaşırız. Umarım başka günlerde de mücadele edebileceğimiz zamanlar olur.

DENİZ: 8 Mart önemli bir tarih. Sokakları istiyorsak sokakta olmalıyız. Biraz üşümek gerekiyor.

Şubemizde, Özgür Tiyatro kadınları olarak pek çok etkinlik gerçekleştirdiniz. Emekleriniz için çok teşekkür ediyor ve bu birlikteliğin devam etmesini diliyoruz.

